

Příloha k Propojení výchovných nástrojů napříč věkovými kategoriemi

Tento dokument slouží jako praktická ilustrační příloha k hlavní přehledové tabulce Propojení výchovných nástrojů napříč věkovými kategoriemi. Zatímco tabulka dává ucelený pohled na návaznost výchovných nástrojů v oblastech kompetencí. Příloha ukazuje, jak tato návaznost může vypadat v reálné oddílové praxi na konkrétních úkolech a aktivitách z nástrojů.

Co v tomto dokumentu najdete? Najdete zde detailně rozpracovaný postupný rozvoj dvou vybraných dovedností na dvou kompetencích skautské výchovy:

- Občanská odpovědnost (oblast Já v demokracii)
- Orientace v terénu a na mapě (oblast Praktický život)

U obou dovedností uvidíte konkrétní textace a formulace úkolů z programových listů, stezek, odborek i roverských projektů tak, jak na sebe věkově a metodicky navazují.

Připravil: Programový tým Kanceláře ústředí Junáka - českého skauta.

Kontakt: V případě dotazů pište na email program@skaut.cz.

Občanská odpovědnost

Oblast kompetence: Já v demokracii - Je aktivním občanem v demokratickém společenství

V jednotlivých kategoriích v této oblasti rozvíjíš:

benjamínci

U benjamínků se jedná o první krůčky k přebírání zodpovědnosti za vlastní chování a také za nastavování prostředí ve kterém chtějí být. Také se učí dívat se kolem sebe a zkoumat důsledky drobných změn v jejich okolí.

Konkrétní aktivity:

- **Společné vymýšlení pravidel skupiny**

Aktivita pomáhá benjamínkům vytvořit a pochopit vlastní pravidla chování ve skupině skrze diskuzi v pozitivním duchu. Společným formulováním a zobrazením 5–7 klíčových zásad získají základ pro pocit odpovědnosti i jistoty, že jejich hlas má ve skupině váhu.

(Programový list Pravidla mezilidského chování)

- **Pozorujeme okolí klubovny**

Hravým porovnáváním fotografií se skutečností benjamínci přirozeně rozvíjejí všímavost, zvědavost i kritické myšlení o světě kolem sebe. Zapojte tuto procházku do programu a proměňte obyčejné okolí klubovny v napínavou objevovatelskou výpravu, která je naučí pozorovat své okolí.

(Programový list Změny v okolí klubovny)

vlčata, světlušky a žabičky

U vlčat a světlušek jde o vědomější zapojování se do společenství skrze aktivní tvorbu pravidel, hledání společných řešení a vnímání hodnoty různých názorů. Holky a kluci, kromě pozorování okolí, zkoumají dopad práce a jednání lidí kolem sebe a získávají praktické zkušenosti s tím, jak mohou dění ve svém prostředí sami pozitivně ovlivňovat.

Konkrétní aktivity:

- Pravidla

Splním jeden z úkolů:

- Zapojím se do vytváření pravidel chování naší šestky. Snažíme se vytvořit taková pravidla, abychom se všichni cítili dobře.
- Zamyslím se, k čemu jsou pravidla, která dodržujeme na schůzkách a výpravách. Společně zahrajeme scénky ukazující, proč bychom měli pravidla dodržovat.

(1. stupeň Stezka/Cestička/Plavba)

- Spor

Vzpomenu si na situaci, ve které se podařilo vyřešit spor, nebo situaci najdu v příběhu. Co bylo pro řešení sporu důležité?

(3. stupeň Stezka/Cestička/Plavba)

- Zájem o obec

Splním jeden z úkolů:

- Zúčastním se akce pro veřejnost v naší obci a povím šestce, co jsem tam zažil.
- Najdu v obci změnu, která se mi líbí, vyfotím ji a fotku ukážu šestce (např. opravení kašny, vytvoření nového parku, hřiště). Proc si myslím, že ke změně došlo?
- Navrhu, co by se v naší obci mohlo změnit, aby nám tam bylo lépe. Existuje něco, co bych pro to mohl udělat já? Svoje nápady představím šestce.
- Vyberu si historický příběh nebo pověst z naší obce, který převyprávím šestce nebo namaluji. Přečtu si nebo poslechnu jeden příběh, který jsem dosud neznal.

(3. stupeň Stezka/Cestička/Plavba)

- Domlouvání programu

V šestce navrhne, jaký program by se nám líbil na schůzkách nebo výpravách. Vybereme pět nápadu, na kterých se domluvíme, a řekneme je vedoucímu.

(3. stupeň Stezka/Cestička/Plavba)

- Naše obec

Navštívím místní radnici nebo městský úřad. Zjistím, kdo je starostou či starostkou. Uvedu příklad, co vedení obce rozhodlo v poslední době.

(Vlčci a světýlka - Průvodce)

skauti a skautky

U skautů a skautek jde o vědomé prožívání demokracie v praxi skrze vlastní spoluúčast na rozhodování, respektování odlišných názorů a hledání společných řešení. Dospívající aktivně rozvíjejí dovednosti k uplatnění vlastního hlasu, učí se vnímat širší aktuální dění a objevují konkrétní cesty, jak se zapojit do řešení výzev ve svém oddíle i občanské společnosti.

Konkrétní aktivity:

- **Zvolená osobnost**

Zjistím bližší údaje o osobnosti, která byla nedávno zvolena ve volbách v mém okolí - školní parlament, obec. Zkusím vypátrat, o čem nedávno rozhodoval/a a co nedávno udělal/a ve své funkci. *(1. stupeň skautské stezky - Cesta země a vody)*

- **Demokracie v konkrétních příkladech**

Splním jeden z úkolů:

- **V oddíle.** S pomocí příkladů z našeho oddílu objasním, jak vypadá demokratické rozhodování a jaké výhody a nevýhody přináší (např. vymýšlení pravidel, zapojení do rozhodování o vzhledu klubovny, programu, cíli výpravy).
- **Kdo mě zastupuje.** Zjistím si informace o senátorovi či senátorce z našeho volebního obvodu (s čím vystupoval/a, co navrhl/a, čemu se v Senátu věnuje apod.). Seznámím se zjištěními družinu a poté budeme o jeho/jejích názorech diskutovat.
- **Má volba.** Zúčastním se voleb (např. třídní samospráva, výběr rádce či rádkyně, školní parlament, volby nanečisto). Než uplatním svůj hlas, zjistím si potřebné informace (např. co mohou opravdu ovlivnit, co chtějí zavést, jaké mají názory). Rozhodnutí zdůvodním.
- **V Československu.** Zhlédnu nebo si přečtu příběh o životě v Československu v období mezi lety 1938 a 1989. Najdu pět příkladů a porovnáím, o čem mohl a nemohl obyčejný člověk rozhodovat tenkrát a nyní.

(2. stupeň skautské stezky - Cesta vzduchu a ohně)

- **Zamčená stránka - Já v demokracii**

Splním jeden z úkolů:

- **Ovlivnění výsledků.** Zjistím, co ovlivňuje výsledky voleb, a pobavíme se o tom v družině. Např. program peníze na kampaň, lživé zprávy, předchozí dobrá zkušenost, vyvolávání strachu.
- **Aktuální událost.** Vyberu si jednu aktuální českou nebo zahraniční politickou událost. Seznámím se s ní z více zdrojů a zjištěné informace předám libovolným způsobem družině.
- **Politický program.** Vytvoříme si v družině volební program pro naši obec nebo i pro náš stát a představíme ho oddílu.
- **Problémy komunity.** Zjistím, jaké problémy v naší obci / městské části nejvíce tíží její obyvatele. Poté si jeden vyberu a zkusím dohledat v zápisech z jednání zastupitelstva, zda se jím zabývalo. Pokud ne, zjistím, jakými způsoby o něm můžu zastupitelstvo informovat.
- **Středisková nebo oddílová rada.** Zjistím, jak funguje středisková nebo oddílová rada. Ukážu družině tři příklady demokratických prvků.
- **Společné rozhodování.** Aktivně se zapojím do společného rozhodování družiny nebo oddílu. Seznámím se s názory všech skupin, kterých se rozhodování týká. Může jít o výzdobu klubovny, výběr místa na výpravu, tvorbu pravidel apod.

(2. stupeň skautské stezky - Cesta vzduchu a ohně)

- **Parta superhrdinů**

Představím si, že sháním partu superhrdinů, která má za úkol vyřešit velkou výzvu současnosti. Jediný způsob, jak toho dosáhnout, je zajistit účast mnoha jedinečných osobností rozmanitých kvalit. Zkoumám, v čem jsou lidé v družině/ oddílu/kmeni

výjimeční. Vytvořím příběh, ve kterém budou kvality všech těchto superhrdinů využity (nakreslím akční komiks, natočím video apod.

(Odborky - Občan)

- **Vnímání jedinečnosti**

Během jednoho dne v každé skupině lidí (např. i na zastávce) najdu osobu, která je něčím jedinečná. Odhalím, čím (má nejbarevnější ponožky, má nejlepší znalosti o lodích...). Svá pozorování si pečlivě zaznamenávám. Zamyslím se, které skupiny jsou často „házeny do jednoho pytle“ a kdy přestáváme vnímat jedinečnost každého a proč. Svá pozorování proberu s patronem či patronkou a zpracuji formou, která mi je blízká (povídka, komiks, reportáž, koláž, myšlenková mapa apod.).

(Odborky - Občan)

roveři a rangers

U roverů a rangers jde o přechod od teoretického porozumění demokracii k jejímu vědomému žití, kritickému přemýšlení a přebírání odpovědnosti za svět kolem nás. Objevují limity i hrozby demokratických principů, cíleně vytvářejí prostor pro rozmanité názory a rozvíjejí důvěru ve vlastní vliv – od hledání společných řešení ve své skupině až po vědomé zapojování do občanské společnosti a tvarování lepší budoucnosti.

Konkrétní aktivity:

- **Společná představa**

Najdu, co bych v oddíle nebo středisku chtěl/a ovlivnit (např. kam oddíl pojede na tábor, způsob komunikace a rozhodování, co nakupujeme, apod.). Jedno téma si vyberu a zjistím, pro koho z oddílu je také důležité, jakou změnu by rádi viděli – a proč. Společně se zamýšlíme nad tím, čeho bychom chtěli dosáhnout. Umíme najít představu, která by vyhovovala nám všem? O vývoji se radím s patronem. Bod mám splněn, pokud zhodnotím, že se mi podařilo motivovat ostatní k dialogu a podpořit formulaci společné představy.

(Odborky - Občan)

- **Oni a já**

Vyberu si skupinu lidí, která mi není sympatická. Strávím s lidmi ze skupiny nějaký čas. Skupinu lidí mohu nahradit konkrétním člověkem. Vynasnažím se vnímat svět jejich očima a lépe jim porozumět. O svou zkušenost se podělím s patronem či patronkou. Poté ji zpracuji formou deníkového zápisu, (foto)reportáže, koláže či jinou technikou, která mi vyhovuje. Zvážím prezentaci své zkušenosti širšímu okolí.

(Odborky - Občan)

- **Předvolební debata**

Uspořádáme debatu s hosty před volbami nebo o tématu referenda v naší obci. Seznámíme se s pravidly vedení diskuzí, promyslíme, jaká vhodná témata a otázky do diskuze vnést, jak vyvážit hosty (názorově, genderově), jak celou akci komunikovat navenek apod.

(Roverský program - Projekty a výzvy)

- **Nahlédni do náčelnictva**

Tato výzva zve rovery a rangers k nahlédnutí pod pokličku nejvyššího vedení Junáka – Náčelnictva. Účastníci osobně či online navštíví veřejné zasedání, prozkoumají zápisy z jednání, spojí se s členy vedení a zjistí, jak se celá organizace spravuje. Výzva pomáhá odbourat odstup od „vysoké skautské politiky“, rozvíjí zájem o

rozhodovací procesy a nabízí i možnost dlouhodobější role pozorovatele s vlastním mentorem.

(Roverský program - Projekty a výzvy)

Orientace v terénu a na mapě

Oblast kompetence: Praktický život - V běžném životě je samostatný a zvládne se postarat o sebe i ostatní.

V jednotlivých kategoriích v této oblasti rozvíjíš:

benjamínci

U benjamínků se jedná o první seznámení s vnímáním prostoru a hledáním záchytných bodů v nejbližším okolí. Děti si začínají uvědomovat, kde bydlí, všímají si cesty, po které běžně chodí, a formou her zkoumají první spojitost mezi mapou (nebo aplikací v telefonu) a skutečným světem.

Konkrétní aktivity:

- **Chození (ježdění) podle puntíku**

V mobilu/GPS nastavíme trasu, kterou jdeme, mobil dáme někomu z benjamínků. Jeho/jejím úkolem je navigovat tak, aby se puntík na mapě pohyboval po naplánované cestě. Po chvíli benjamínky vystřídáme.

(Programový list Moderní technologie)

- **Kudy jdeme**

Na začátku výletu řekneme dětem, kam jdeme a podle čeho poznáme cestu, např. jdeme na zříceninu hradu po červené turistické značce. Dětem ukážeme, jak značka vypadá. Následně je jejich úkolem hlídat trasu.

(Programový list Pobyť v přírodě)

- **Můj domov**

Dokážu na obrázku ukázat nebo jednoduše popsat, kde bydlím, jak to tam vypadá a kudy chodím do školky nebo do klubovny.

(BJM karty – karta č. 60)

vlčata, světlušky a žabičky

U vlčat a světlušek jde o vědomější propojování skutečnosti s papírovou mapou a turistickým značením. Holky a kluci se učí chápat základní značky, dokážou zorientovat mapu podle severu a zvládnou sledovat naplánovanou trasu výletu. Získávají tak první praktické zkušenosti s orientací na známých místech.

Konkrétní aktivity:

- **Vyznačení trasy**

Půjdu v přírodě po vyznačené trase (např. podle pochodových značek). Poté si sama nebo s kamarádkou vyzkouším značení stejným nebo jiným způsobem.

(1. stupeň Stezka/Cestička/Plavba)

- **Orientace na mapě**
Zorientuji mapu (podle buzoly, výrazných orientačních bodů...) a ukážu svou polohu na mapě.
(2. stupeň Stezka/Cestička/Plavba)
- **Výzva v orientaci**
Pro získání druhé kapky se vydám spolu s další světluškou na cestu dlouhou 5 km. Půjde s námi také Velká světluška nebo Jitřenka. Na cestě budeme nejdéle 8 hodin.
(Výzvy Tři kapky rosy a Tři bílé tesáky - 2. úkol)
- **Výlet.**
S oddílem nebo rodinou se vydáme na dobrodružnou expedici někam, kde jsem ještě nebyl/a. Z výletu si můžu přinést pěknou přírodninu na památku. Návrhy, kudy a kam se vydat: podél řeky či potoka, podél okraje lesa, na rozhlednu, vyhlídku nebo vysoký kopec podél hranice republiky, okresu nebo kraje.
(Vlčci a světýlka - Cestovatel)
- **Mapa výletu.**
Najdu si mapu místa, kam půjdeme na výlet. Během výletu na ní třikrát najdu, kde právě jsme.
(Vlčci a světýlka - Cestovatel)
- **Orientace v terénu.**
Při výletě popíšu šestce, podle čeho se dá orientovat, aby člověk našel správnou cestu (na turistické značce i bez ní).
(Vlčci a světýlka - Cestovatel)
- **GPS.**
Vyzkouším používat GPS při orientaci v terénu. Pomocí GPS dojdu na určené místo (např. najdu kešku) nebo projdu vyznačenou trasu.
(Vlčci a světýlka - Cestovatel)
- **Orientace na závodech**
Praktické ověření znalostí na stanovištích závodů, které slouží i jako skvělá zpětná vazba a reflexe toho, co už děti v orientaci bezpečně ovládají a kde naopak potřebují pomoci.
(ZVaS - disciplína Orientace)

skauti a skautky

U skautů a skautek jde o vědomé převzetí zodpovědnosti za pohyb vlastní družiny v neznámém terénu. Dospívající aktivně rozvíjejí dovednost bezpečně plánovat trasu s mapou i GPS, určovat azimut a řešit jednodušší nečekané situace. Objevují limity své orientace (např. v noci) a učí se tyto zkušenosti předávat mladším.

Konkrétní aktivity:

- **Orientace na mapě**
Nejméně při třech různých příležitostech dokážu najít svoji pozici na mapě (papírové, elektronické, ...).
(1. stupeň skautské stezky - Cesta země a vody)
- **Orientace**
Splním jeden z úkolů:

- **Podle mapy.**
S pomocí mapy povedu výpravu po zadané trase dlouhé minimálně 5 km. Během cesty zvládnou kdykoli udát naši polohu.
- **Podle plánu.**
V neznámém prostředí dorazím podle ručně nakresleného plánu do určitého bodu (cesta by měla být dlouhá alespoň 3 km).
- **Podle GPSky.**
S pomocí GPS povedu výpravu po zadané trase dlouhé minimálně 3 km. V polovině této trasy odložím GPS a zbytek cesty povedu po paměti.
- **V noci.**
Zúčastním se programu, ve kterém je třeba orientace v noci. Během programu se neztratíme.
(2. stupeň skautské stezky - Cesta vzduchu a ohně)
- **Orientace na mapě.**
Připravím program, díky kterému se ostatní z družiny zlepší v orientaci na mapě.
(2. stupeň skautské stezky - Cesta vzduchu a ohně, zamčená stránka)
- **Pochod za sluncem**
Vyjdi za východu slunce z tábora a následuj sluneční kotouč až do jeho západu. Každou druhou hodinu se zastav a splň jeden z připravených šesti úkolů z obálky od vedoucího. Zaznamenej svou trasu. Výzva je splněna, pokud jsi splnil/a všechny úkoly na cestu a tvá trasa byla dlouhá alespoň 10 km. Výzvu je možné plnit i ve skupině. O tuto výzvu se můžeš pokusit maximálně třikrát.
(2. stupeň skautské stezky - Cesta vzduchu a ohně, výzva po dokončení cesty vzduchu)
- **Turistické značení.**
Připravím prezentaci o turistickém značení a seznámím družinu/kmen s tímto nástrojem (první značky, proč vznikly, odkud a kam vedou, typy značení, rozdílnost barev, zimní značení, cykloturistické, ...).
(Odborka - Turistický průvodce / Turistická průvodkyně)
- **Orientační závod.**
Zúčastním se a se ctí dokončím orientační závod
(Odborka - Mapař/Mapařka)
- **Plánování trasy.**
Naplánuji trasu cesty včetně itineráře a volby způsobu dopravy na oddílovou výpravu. Trasa povede co nejméně po turistických značkách. Během výpravy ostatním vysvětlím, jak se dá orientovat podle buzoly, GPS, hvězd atd., a sami si to budou moci vyzkoušet.
(Odborka - Mapař/Mapařka)
- **Orientace na závodech**
Praktické ověření znalostí na stanovištích závodů, které slouží i jako zpětná vazba a reflexe toho, co už děti v orientaci bezpečně ovládají a kde naopak potřebují pomoc.
(Svojsíkův závod - Modul "Přežití", disciplína Orientace v přírodním terénu nebo ve městě)

roverři a rangers

U roverů a rangers jde o přechod od běžné orientace na výpravách k plánování a realizaci logisticky náročných výzev (často i v mezinárodním prostředí). Cíleně rozvíjejí důvěru ve

vlastní schopnosti orientovat se a to i v krizových situacích a přebírají plnou zodpovědnost za bezpečí, logistiku a řešení nečekaných problémů na trase celé skupiny.

Konkrétní aktivity:

- **Geografické informační systémy.**

Zjistím si, co jsou to geografické informační systémy (GIS) a k čemu se používají. Postupně využiju alespoň pět různých map nebo informací z těchto systémů v programech pro oddíl.

(Odborka - Mapař/Mapařka)

- **Plánovače.**

Během roku sleduji naše oddílové / kmenové výpravy a porovnávám časovou náročnost pochodů s údajem uváděným některým z webových plánovačů tras. Se získanými výsledky zajímavým způsobem seznámím oddíl/kmen.

(Odborka - Turistický průvodce / Turistická průvodkyně)

- **Orientace bez aplikací**

Po dobu jednoho měsíce pro pohyb městem nepoužívám aplikace (idos, mapy.cz, ...). Snažím se ve městě orientovat na základě předchozí rešerše, cedulí, orientačního smyslu nebo se ptám lidí.

(Roverské výzvy)

- **Roverská expedice**

Absolvujeme turistickou expedici do cizí země. Naplánujeme akci tak, abychom zakusili různé výzvy a krásy přírody, poznali místní kulturu a obyvatele.

(Roverské projekty)